

UDC 004.2

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF A TEACHER

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

Svitlana Malikova*senior teacher of the Department of Psychology
Academy of Labour, Social Relations and Tourism, Kyiv, Ukraine*

Abstract. *The article examines the role of socio-psychological factors in the professional development of a teacher in the conditions of the socio-cultural environment. New sociocultural conditions initiated new properties of teachers' professional self-awareness: reflexivity, criticality, responsibility, dialogicity and a special property - autonomy.*

It is shown that the development of a teacher's potential is manifested in his active orientation in professional activity, mental stability, in intellectual, motivational-targeted, emotional-willed and other professionally determined qualities of his personality, which contribute to the improvement of the social potential of a mature teacher..

Key words: *teacher, professional teaching activity, professional development, social and psychological factors.*

Вступ.

Перед сучасною Українською системою освіти в кризових умовах воєнного стану поставлено надскладне двоєдине завдання: знайти усвідомлений шлях за допомогою рефлексії, гармонізації освітнього середовища через звернення до суб'єктивного досвіду педагога, його особистісних потреб; трансформувати освіту відповідно до світових стандартів, не втративши при цьому своїх переваг та самобутності, автентичного шляху розвитку. Для того, щоб забезпечити ефективну діяльність педагога у мінливих умовах, потрібне поєднання його професійних навичок і психологічних якостей [5].

Результати систематизації та узагальненню різних позицій дослідників та положень психологічної науки в контексті ідеї соціокультурної цінності освітньої діяльності, на основі якої будується освіта, дають можливість визначити роль соціально-психологічних факторів професійного розвитку педагога [2].

До основних психолого-педагогічних принципів, що визначають здатність педагога до перетворення та розвитку середовища професійної діяльності

відносяться: антропологічний, що визначає відповідність змісту, методів та форм освіти, їх цілісного та системного знання про педагога, підґрунтям розвитку педагогічного знання є розуміння сутності особистості; синергетичного світогляду, що дозволяє побачити неодномоментність розвитку особистості у педагогічному процесі, враховуючи особливості факторів соціально-психологічного розвитку; етичної спрямованості процесу розвитку соціального потенціалу педагога як цілісної особистості виявляється у активізації його професійної діяльності; освоєнні ідеалів та цінностей, які необхідно втілити у своїй формі професійного буття; результативності, що визначає за наявності готовності особистості виявляти зусилля з вибудовування життєвого шляху, систематизації ціннісно-сислової рефлексії, зверненої до перспективи особистісного та професійного зростання у процесі соціалізації; гуманізації, заснований на позитивних змінах у нових життєвих ситуаціях, встановлених законом та культурою професійної поведінки; розвитку сутнісних сил і здібностей педагога, що дозволяє йому вибирати оптимальні стратегії життєвого шляху, що забезпечують можливість особистісно-професійного зростання, самореалізації, усвідомлення власної значущості для інших людей.

Сутність соціальної функції педагога виявляється у тому, що будь-який проект в освіті виникає у певному соціокультурному ціннісному контексті, ґрунтується на певній системі норм, висловлює їх явно чи неявно [4].

Потенціал педагога отримує розвиток у процесі його соціалізації в залежності від існуючих у суспільстві цінностей, створює успішність у практичній діяльності та забезпечує змістовну характеристику професійного розвитку. У той самий час духовність, моральні якості та культура педагога має безпосередній вплив на всі сфери його життєдіяльності. З позицій системи духовно-морально-культурного впливу механізм розвитку особистості педагога розглядається як самоперетворення, якісно новий рівень самоорганізації, який досягається протягом усього професійного життя у системі педагогічної діяльності, створює умови для організації ефективного освітнього середовища закладу освіти, центрованого на відносини, що ґрунтуються на суспільних

духовно-морально-культурних засадах [3].

Самостійність педагога як сформована якість фахівця виявляється в умінні визначення для себе конкретної мети управління системою духовно-морально-культурного виховання, свідомо діяти в умовах навчально-практичної і виховної роботи, приймати нестандартні організаційні і управлінські рішення. Проблема полягає в переосмисленні традиційного духовно-морально-культурного виховання до сучасних умов, за яких педагог потребує оновлення професійних знань, умінь та навичок цілісного підходу до розвитку духовних сил особистості, до чого педагог не завжди готовий. Неважко помітити, що виникнення таких труднощів продиктовано як потребами розвитку особистості педагога, так і його соціалізацією.

Ступінь соціалізації особистості педагога визначається тривалістю процесу впливу суспільства на формування особистості педагога, якість якого визначається потребами соціокультурного середовища. Висока степінь соціалізації педагога визначає адекватність його поведінкових проявів, які є прийнятними в українському суспільстві, засвоєння соціальних норм, власної ідентичності [1].

Самоідентифікація педагога у соціокультурному середовищі забезпечує процес побудови «Я-концепції», створює умови для самоактуалізації та саморозвитку. Цілісний образ педагога дає можливість йому бути успішним у соціумі, його ціннісно-смилова сфера є вищою організуючою інстанцією, яка свідомо регулює його професійну діяльність.

Успішно проходження процесів соціалізації та персоніфікації підвищує ступінь позитивності педагога, емпатичності та конгруентності, тим самим сприяючи підвищенню ступеня професійного розвитку його потенціалу зрілості, наближаючи особистість педагога до повноцінного функціонування. У спілкуванні такого педагога переважають установки на безоцінність, партнерство, ставлення до особистісних відмінностей як до цінностей, конгруентність самому собі.

Професійна зрілість педагога передбачає усвідомленість вибору

професійного шляху, автономність, вміння приймати рішення та планувати своє професійне життя. Інтелектуальне, моральне, естетичне, усвідомлене ставлення до життя виражається у зрілому ставленні особистості до себе, як суб'єкта життя і є вирішальною ознакою зрілості. Психологічно відповідальний педагог - це особистість, що відповідає за зміст свого життя перед собою та суспільством.

Як соціально-психологічний фактор професійного розвитку, емоційна зрілість педагога передбачає можливість тривалий час виконувати складні не привабливі завдання; виконувати роль учня для забезпечення неперервного навчання у системі післядипломної педагогічної освіти. Тому емоційна зрілість є соціально значущою для педагога і проявляється у позитивному емоційному настрої, життєвому оптимізмі, врівноваженості та здатності позитивного переживання невдач та критичних ситуацій. Одним із найважливіших соціальних проявів особистості педагога є його активність, що проявляється у прагненні діяти за межами ситуації та управлінських рішень; спрямованість особистості, яка характеризується стійкою системою мотивів – інтересів, переконань та ідеалів; ступеню усвідомленості відносин до дійсності та здатність діяти в екстремальних та критичних умовах.

Підсумки та висновки.

У статті досліджено роль соціально-психологічних факторів професійного розвитку педагога в умовах соціокультурного середовища. Новими соціокультурними умовами ініційовані нові властивості професійної самосвідомості педагогів: рефлексивність, критичність, відповідальність, діалогічність та особлива властивість – автономність.

Показано, що розвинуті моральний потенціал, особисті якості, які отримані у спадок і набуваються у життєвому досвіді дозволяють педагогу вибудовувати гармонійні соціальні відносини з навколишнім соціокультурним середовищем.

Прояв соціального потенціалу психологічного добробуту особистості створюють позитивні переживання задоволеності своєї діяльності. Цінність, унікальність та пріоритет професійної діяльності педагога виражається в

активній спрямованості його життєвої позиції в соціокультурному середовищі, саморозвитку, психічній стійкості, інтелектуальних, мотиваційно-цільових, емоційно-вольових та інших професійно зумовлених якостях, які сприяють розвитку соціально-психологічних факторів професійного розвитку педагога.

Література:

1. Левченко, В. В. (2018). Соціально-психологічні чинники формування професійної мобільності особистості педагога в ситуаціях змін. *Методист*, 2, 42-46.

2. Писаренко, Ю. В. (2021). Професійне вигорання як психолого-педагогічна проблема. *Розвиток освіти і науки: проблеми, теорія, досвід і перспективи*, 159-162.

3. Соціокультурні та психологічні вектори становлення особистості : колективна монографія / О. Є. Блинова, С. І. Бабатіна, Т. М. Дудка, А. М. Одінцева та ін. / відпов. ред. О. Є. Блинова. – Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2018. – 428 с.

4. Bludova T., Halakhova T., Gromozdova S., Kashina G., Frolova T. The system of modern university missions realization in the measurement of three key components. *International Journal of Engineering and Advanced Technology (IJEAT)*, ISSN: 2277-3878, Volume-9, Issue-2, 2019, pp. 2588-2595.

5. Halyna Radchuk, Zoriana Adamska. Addressing development of fasilitative approach in ukrainian education system. *Соціальна робота: виклики 262 сьогодення : Збірник наукових праць за матеріалами VIII міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. В.А.Поліщук, С.М.Калаур, Г.І.Слозанської. Тернопіль: ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2019. С. 9-17.*

sent: 09.11.2022

© Malikova S.O.